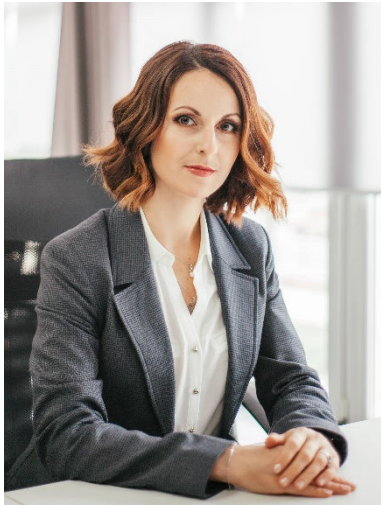

УДК: 341.638:34.018 (477)

DOI: <https://doi.org/10.32366/2523-4269-2021-77-4-51-59>

Хоббі Юлія Сергіївна,

кандидат юридичних наук, доцент

(Донецький державний університет
внутрішніх справ, м. Маріуполь)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7431-8607>

**ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО
РЕГУЛЮВАННЯ САНКЦІЙ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ
МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ**

У статті досліджено проблеми визначення природи та видів міжнародних санкцій і їх співвідношення з контрзаходами. Установлено, що санкції віднесено до примусових заходів, які можуть застосовуватися лише міжнародними організаціями, а держави можуть застосовувати контрзаходи для захисту та відновлення своїх порушених прав. Заходи, що застосовуються як санкції та контрзаходи, схожі, але відрізняються за масштабом та суб'єктами накладання. На підставі аналізу зарубіжного досвіду нормативно-правового регулювання санкцій виявлено недоліки Закону України «Про санкції» та внесено пропозиції щодо їх усунення.

Ключові слова: міжнародно-правові санкції; контрзаходи; примусові заходи; санкційна політика; види санкцій.

Постановка проблеми. Важливим елементом зовнішньої політики й міжнародних відносин є певні примусові заходи. Чіткого визначення, які заходи можна використовувати як примусові, немає. Головним критерієм правомірності є відповідність мети та методів принципам міжнародного права.

В останні роки потужного розвитку набуває санкційна політика як окремих держав, так і міжнародних організацій, що посилює актуальність дослідження природи санкцій, їх різновидів та вироблення державної політики в цьому напрямі. Оскільки неузгодженість позицій щодо природи та призначення санкцій може призвести до ситуації, коли під виглядом санкцій упроваджують очевидно протиправні заходи, намагаючись надати їм видимість юридичної законності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням інституту міжнародної відповідальності та міжнародних санкцій займалися М. О. Баймуратов, М. В. Буроменський, О. В. Буткевич, В. А. Василенко, І. І. Лукашук, Ю. В. Малишева, В. В. Мицик, М. О. Ушаков та інші.

Однак більшість робіт цих авторів присвячено аналізу інституту відповідальності та санкцій у міжнародному праві, а досвіду окремих держав приділено мало уваги. Це питання набуває актуальності для нашої держави, особливо із прийняттям Закону України «Про санкції».

Формування мети статті. Мета статті – дослідити природу міжнародних санкцій, їхні види, їх співвідношення з контрзаходами, зарубіжний досвід їх застосування та на підставі цього внести пропозиції щодо вдосконалення українського законодавства в цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Актуальність дослідження пов'язана з відсутністю єдності підходів серед науковців щодо природи та змісту поняття «міжнародна санкція». І хоча сам термін «санкція» трапляється в міжнародно-правових документах, але в жодному

з них не розкрито змісту цього поняття. Тому відсутність нормативної дефініції дозволяє вченим та суб'єктам міжнародного права по-різному розглядати природу та зміст санкцій. До того ж, як слушно зауважила Ю. В. Малишева у своєму дисертаційному дослідженні, «не з'ясовані питання змісту санкцій; співвідношення поняття «санкції» з іншими суміжними правовими категоріями, такими як міжнародно-правова відповідальність, примусові заходи, контрзаходи; не вироблено єдиної думки щодо суб'єкта запровадження санкцій та його санкційної компетенції, підстав введення та припинення санкцій» [1, с. 13].

Серед науковців превалює дві точки зору щодо природи міжнародних санкцій: це колективні примусові заходи, що здійснюються лише міжнародними організаціями, або індивідуальні примусові заходи держав, що здійснюються у порядку самопомоги. Це впливає на визначення та розуміння суті санкцій і вирішення питання щодо їх законності. Певну ясність у цю дискусію внесла Комісія Організації Об'єднаних Націй з міжнародного права, яка під час підготовки тексту Статей про відповідальність держав, дійшла висновку про необхідність вживання терміна «санкції» лише для примусових заходів, які застосовуються за рішеннями міжнародних організацій у зв'язку з порушенням міжнародного зобов'язання, що спричинило серйозні наслідки для міжнародної спільноти, і які міжнародна організація, зокрема Організація Об'єднаних Націй (далі – ООН), має право ухвалювати на підставі Статуту для підтримання міжнародного миру й безпеки (Резолюція 2001). Отже, за результатами обговорення, Комісією ООН з міжнародного права санкції віднесено до примусових заходів, які можуть застосовуватися лише міжнародними організаціями. Крім того, ООН в офіційних документах використовує термін «санкції» лише стосовно примусових заходів, що здійснюються Радою Безпеки ООН на підставі розділу VII Статуту ООН [1, с. 22]. Хоча це не є виправданим, адже інші міжнародні організації також можуть застосовувати санкції. Незалежно від конкретної організації, перелік примусових заходів, які вони мають у своєму розпорядженні, є ідентичним, різниця лише полягає в колі суб'єктів, на які поширюються рішення про санкції. Тому саме щодо примусових заходів Ради Безпеки ООН (далі – РБ ООН) та інших міжнародних організацій пропонується вживати термін «міжнародно-правові санкції».

Слід також зауважити, що Статті про відповідальність були прийняті у формі додатку до резолюції Генеральної асамблеї ООН, яка за загальним правилом є рекомендаційним, а не обов'язковим джерелом міжнародного права, а отже й обов'язкової юридичної сили не має. Хоча вони все ж таки отримали загальносвітове визнання як звичаєві норми міжнародного права, про що свідчить активне посилання на Статті міжнародних судових та арбітражних установ.

Усе це, у свою чергу, свідчить про відокремленість санкцій від інституту відповідальності держав. Подібний висновок ще в XX ст. було зроблено В. А. Василенком: «незважаючи на тісний взаємозв'язок, міжнародно-правові санкції і міжнародно-правова відповідальність за їх юридичною природою і функціями являють собою інституційно різні правові явища. З огляду на це міжнародно-правові санкції не є формами відповідальності за міжнародні правопорушення, оскільки і форми міжнародно-правової відповідальності не є санкціями» [2, с. 52–53]. Як зазначає професор І. І. Лукашук, «відповідальність і санкції, хоча і є взаємопов'язаними, являють собою різні явища. Санкції є засобами імплементації відповідальності» [3, с. 308].

Проте рекомендаційний характер цих норм дає змогу державам на свій розсуд використовувати термін «санкції», що створює додаткову плутанину щодо розуміння природи санкцій. На це впливає і розширення кола суб'єктів, до яких можуть застосовуватися санкції. Так, на думку юристів з міжнародного права, об'єктами санкцій, крім держав, можуть бути міжнародні організації, а також фізичні та юридичні особи. Підтвердженням цього є резолюція Ради Безпеки ООН 1267 (1999), відповідно до якої примусові заходи введено до фізичних та юридичних осіб, що входять до руху «Талібан» й організації «Аль-Каїда» [4, с. 32]. Хоча це здебільшого є винятком і стосується неурядових

організацій, пов'язаних із терористичною діяльністю. А основним об'єктом міжнародно-правових санкцій все ж таки залишається держава.

Це ускладнює нормативно-правове регулювання процесу застосування державою примусових заходів до інших суб'єктів міжнародного права, контролю за їх дотриманням та порядку припинення, а також участі держави в колективних примусових заходах.

Що стосується примусових заходів з боку однієї держави до іншої, то їх доцільно іменувати контрзаходами, і попри те, що цей термін також не розтлумачено в міжнародно-правових актах, їх варто розглядати як односторонні обмежувальні заходи потерпілої держави щодо держави-правопорушника з метою забезпечення виконання зобов'язань, зумовлених правовідносинами відповідальності [1, с. 48].

Як бачимо, терміном «примусові заходи» охоплюються як «санкції», так і «контрзаходи», хоча ці поняття не є еквівалентними. Зокрема, колишній Генеральний секретар ООН Бутрос Бутрос-Галі примусовими заходами називав військові операції, а заходи без використання збройних сил – санкціями [5, с. 13]. Відповідно, єдиним органом, який може вводити примусові заходи, є Рада Безпеки ООН (далі – РБ ООН).

Погоджуємося з думкою Ю. В. Малишевої, що причина такого різноманіття думок пов'язана з неоднаковими підходами до визначення природи та цілей санкцій. Додаткові труднощі зумовлює той факт, що термін «примусові заходи», який використовується в Статуті ООН, сьогодні в офіційних документах Ради Безпеки іменується не інакше як «санкції», незважаючи на те, що у тексті Статуту термін «санкції» не використовується взагалі [1, с. 47].

Як санкції, так і контрзаходи мають бути правомірними, тобто відповідати цілям та принципам міжнародного права. Ключовою є мета санкції. Мета санкцій полягає в тому, щоб спонукати відповідальний суб'єкт міжнародного права припинити міжнародне правопорушення, якщо воно триває, та виконати покладені на нього зобов'язання.

Також важливим є термін, на який застосовується санкція, він не може бути необмеженим, оскільки деякі заходи зачіпають права та законні інтереси цивільного населення, а також інтереси третіх держав, і тому їх дія в часі не може тривати необмежено довго. Крім того, намагання досягти бажаної мети завдяки санкціям протягом тривалого часу ставить під сумнів ефективність цих санкцій.

У ч. 5 ст. 5 Закону України «Про санкції» (далі – Закон) зазначено, що «рішення щодо застосування санкцій повинно містити строк їх застосування, крім випадків застосування санкцій, що призводять до припинення прав, та інших санкцій, які за змістом не можуть застосовуватися тимчасово» [6]. Останнє зауваження стосується лише п. 22 та п. 23 ч. 1 ст. 4 Закону, до того ж умовно, оскільки навіть вказівка «в конкретному випадку», «до врегулювання ситуації», «до досягнення... мети» – це також є зазначенням терміну. Якщо аналізувати міжнародну практику, то санкції завжди встановлюються на конкретний термін, у період якого держава-порушниця має припинити порушення або надати пояснення, якщо цього не відбувається, адже після встановленого часу санкції можуть бути продовжені на конкретний термін.

Ще однією умовою правомірності є пропорційний характер санкції і наслідків правопорушення. Як слушно стверджує Ю. В. Малишева, ухвалюючи рішення про застосування примусових заходів, міжнародна організація має враховувати, що запроваджуваний нею режим санкцій повинен бути еквівалентним масштабу та небезпеці, що несе правопорушення, у відповідь на яке він запроваджується, і не мати на меті перевищити ті негативні наслідки, котрі заподіяні протиправною поведінкою делінквента [1, с. 41].

Варто мати на увазі, що санкції не встановлюються з метою покарання, а лише з метою спонукати державу-правопорушницю припинити протиправну дію. На цьому наголошується в резолюції Генеральної Асамблеї ООН № 242 від 26 вересня 1997 року, у якій, зокрема, зазначається, що «мета санкцій полягає в тому, щоб сторона, яка ставить під

загрозу міжнародний мир та безпеку, змінила свою поведінку, а не в тому, щоб її покарати» [7].

Щоб контрзаходи вважалися правомочними, такими, що відповідають нормам права, відповідно до ст. 52 Статей про відповідальність держав потерпіла сторона зобов'язана зажадати від держави, яка несе відповідальність, виконання своїх обов'язків, а також попередити її про наміри застосувати контрзаходи й запропонувати провести переговори [8]. Ця вимога ґрунтується на загальному принципі мирного вирішення міжнародних суперечок. Тобто вдаватися до контрзаходів можна лише після вичерпання всіх мирних засобів врегулювання спору. А якщо держава добровільно виконала свої обов'язки, зумовлені правовідносинами відповідальності, контрзаходи не застосовуватимуться. Навіть відмова держави-порушниці ліквідувати наслідки протиправного діяння не робить контрзаходи невідворотними, оскільки це право, а не обов'язок потерпілої сторони.

Отже, у національному законодавстві слід також більш детально прописати умови застосування контрзаходів.

Як правило, держави реагують та підтримують санкції РБ ООН, оскільки це єдина установа у світі, що має право приймати рішення, обов'язкові для всіх держав-учасниць, зокрема й України. Конкретний вид санкції відповідно до її мети зазначається в Резолюції РБ ООН і відповідальність за контроль над їх реалізацією покладається на Комітети по санкціям. Ураховуючи практику РБ ООН, санкції можуть бути: економічні (торгові та фінансові); ембарго на постачання зброї; санкції, пов'язані з перериванням транспортного сполучення (переривання повітряного сполучення та заборона на в'їзд до інших країн); дипломатичні санкції та санкції, спрямовані на обмеження або припинення наукового співробітництва [9].

Стосовно примусових заходів потерпілих від міжнародного правопорушення держав, то їх доцільно іменувати контрзаходами. Ці правомірні заходи примусу також мають на меті захист та відновлення прав та інтересів потерпілої держави.

Як контрзаходи можуть бути застосовані заходи економічного характеру (обмеження імпорту, підвищення митних зборів, введення ліцензування або квотування зовнішньоекономічних операцій) і політичні (відкликання свого посла, позбавлення або обмеження дипломатичних привілеїв та імунітету офіційних представників держави-порушниці, відміна запланованих візитів керівників цієї держави, денонсація договору, невизнання, розрив дипломатичних відносин).

Отже, суттєвої різниці у видах примусових заходів між санкціями та контрзаходами немає, головна відмінність полягає в масштабі та суб'єктах застосування.

Що стосується санкційної політики України, то Закон України «Про санкції» було прийнято поспіхом у 2014 році, він містить низку недоліків.

Так, у цьому Законі відбувається підміна термінів, через що складно визначити єдиний орган або механізм реалізації Закону. Колективні санкції, які здійснюються в рамках міжнародних організацій, та індивідуальні контрзаходи слід розмежувати за суб'єктом запровадження примусових заходів.

Для колективних санкцій доречно прийняти національний закон із питань виконання рішень міжнародних організацій про запровадження санкцій, який би регламентував правові й організаційні засади здійснення заходів щодо запровадження міжнародно-правових санкцій, повноваження органів, на які покладається така діяльність, порядок контролю за виконанням санкційних резолюцій державними органами та суб'єктами господарювання. Наприклад, Закон Швеції «Про міжнародні санкції» стосується санкцій міжнародних організацій, зокрема ООН та ЄС, до інших суб'єктів міжнародного права.

Під індивідуальні контрзаходи доцільно пристосувати зі змінами та доопрацюванням, ураховуючи й назву, чинний Закон України «Про санкції».

Крім відсутності чіткого механізму запровадження міжнародних санкцій та національних контрзаходів, органу, відповідального за ведення так званих «санкційних списків», системи ефективного моніторингу реалізації цих санкцій, притягнення до відповідальності за порушення цього Закону, виникає питання щодо кола суб'єктів, проти яких вводяться санкції. Так, відповідно до ч. 2 ст. 1 Закону контрзаходи теоретично можуть застосуватися до власних громадян, якщо вони здійснюють терористичну діяльність. Але чи доречно застосовувати до власних громадян санкції, коли в наявності є заходи адміністративної, кримінальної та цивільно-правової відповідальності, передбачені відповідними кодексами. До того ж особа, яка здійснює терористичну діяльність, є правопорушником як згідно з нормами міжнародного, так і національного права, і тому підлягає притягненню до кримінальної відповідальності (розділ IX Кримінального кодексу України, закони України «Про боротьбу з тероризмом», «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»), тому про жодні санкції не може йти мова.

Варто мати на увазі, що інститут санкцій та інститут відповідальності є різними, окремими інститутами, між ними не можна ставити знак рівності.

Хоча законодавство Австралії та Швеції не виключає можливість застосування санкцій до власних громадян, але лише якщо вони знаходяться за межами країни. Наприклад, у розділі 4 Закону Австралії про санкції визначаються «автономні санкції» як санкції, «призначені для впливу на <...> іншу особу або організацію за межами Австралії». Законодавство має широке застосування, і тому теоретично можливо, що австралійські санкції можуть бути спрямовані проти австралійських громадян, які перебувають за межами Австралії, з метою впливу на їх діяльність відповідно до державної політики [10].

Тому в Законі України «Про санкції» перелік суб'єктів, до яких застосовуються санкції, слід більш конкретизувати та деталізувати. Зокрема, не вбачаємо доречним застосовувати формулювання «здійснюють терористичну діяльність», оскільки для цього є окремі нормативно-правові акти, якими передбачено кримінальну відповідальність за ці дії.

Якщо проаналізувати зарубіжний досвід, то стає зрозуміло, що в Австралії, наприклад, санкції відповідно до певних резолюцій РБ ООН мають автоматичну юридичну силу. В Україні кожного разу видається Постанова Кабінету Міністрів України про виконання резолюції РБ ООН, яка потім проходить складний шлях: рішення приймається Радою національної безпеки та оборони України (далі – РНБО), вводиться в дію Указом Президента України та затверджується протягом 48 годин з дня видання Указу Президента України Постановою Верховної Ради України.

Індивідуальні санкції передбачено Законом про автономні санкції 2011 року та Положенням про автономні санкції 2011 року, відповідно до яких в рамках Департаменту закордонних справ і торгівлі створено Австралійське бюро санкцій, що веде зведений перелік осіб та організацій, на яких поширюються санкції Австралії (як колективні, так і автономні).

Що стосується видів санкцій, то серед заходів, які Австралія може застосувати під час уведення санкцій, є: 1) обмеження торгівлі товарами та послугами, наприклад географічно націлені заборони на експорт та імпорту товарів та послуг; 2) обмеження на ведення комерційної діяльності, наприклад торгівля цінними паперами; 3) фінансові санкції, спрямовані на визначених осіб та організації, наприклад «заморожування» активів визначеної особи або організації; 4) заборони на перетин кордону визначеним особам, що перешкоджають в'їзду до Австралії, як правило, економічні, торговельні та фінансові обмеження.

За порушення режиму санкцій Законом про автономні санкції встановлено до 10 років ув'язнення або штрафи в розмірі 2500 одиниць штрафу для фізичних осіб або 10000 одиниць штрафу для компаній [10].

У Швеції санкції вводяться в дію відповідно до Закону про певні міжнародні санкції (1996: 95) (Закон про санкції Швеції). Закон Швеції про санкції уповноважує уряд застосовувати санкції ООН згідно з указом, який потім подається на затвердження парламенту.

Варто звернути увагу, що санкції застосовуються суто в рамках ООН, автономних санкцій (на зразок прийнятих в Австралії) не передбачено. Це цілком узгоджується з позицією, що санкції застосовують лише міжнародні організації.

Такі санкції, які застосовуються згідно з указом, обмежуються певними заходами, зокрема: 1) проживанням у Швеції іноземних громадян; 2) ввезенням та/або вивезенням товарів, грошей чи інших активів; 3) виробництвом; 4) комунікаціями; 5) підприємницькою діяльністю; 6) освітньо-професійним навчанням [10].

Перелік санкцій, передбачений українським законодавством (ст. 4 Закону) дуже деталізований (24 пункти), орієнтований переважно на заходи економічного та фінансового характеру і не є вичерпним [6]. Більш детальний аналіз цього переліку дозволяє зробити висновки про його спрямованість на держав та юридичних осіб, які займаються певними видами економічної чи господарської діяльності, він не пристосований до фізичних осіб, які здебільшого фігурують у санкційних списках.

Ще одним важливим питанням є визначення органу, який контролює весь процес застосування, дотримання та припинення санкцій.

Наприклад, у Швеції санкції координуються Департаментом політики ООН при Міністерстві закордонних справ. Санкції повинні бути тимчасовими, регулярно переглядатися і скасовуватися після досягнення їхньої мети. Будь-які санкції ООН або ЄС, спрямовані проти громадян Швеції, будуть виконуватися тією мірою, у якій вони не порушують економічну та соціальну відповідальність шведської держави.

У разі серйозного порушення режиму санкцій Швеції покарання передбачає позбавлення волі на строк до чотирьох років; тоді як порушення з необережності може призвести до шести місяців позбавлення волі або обмежитися грошовим штрафом. Крім того, будь-який прибуток, отриманий у результаті такого порушення, може бути конфіскований відповідно до пунктів § 11–12 шведського Закону про санкції [10].

Як бачимо, порядок реалізації санкцій, їх види, відповідальні органи та відповідальність прописано у відповідних законах про санкції.

Якщо розглянути досвід США, то ключову роль у сфері застосування санкційного законодавства цієї країни (у тому числі формування списків осіб, на яких накладаються санкції) та нагляду за його дотриманням відіграє Управління з контролю за іноземними активами (Office of Foreign Assets Control, або OFAC) Міністерства фінансів США. Саме цей орган займається розслідуванням фактів порушень та накладенням штрафних санкцій на осіб, які брали участь у заборонених господарських операціях [11].

В Україні санкції, пов'язані із «замороженням активів», реалізують суб'єкти фінмоніторингу (Служба безпеки України, Міністерство фінансів України тощо) щодо осіб, які включені до переліку, що формується Кабміном на підставі рішень суду або міжнародних організацій щодо осіб та організацій, які пов'язані з терористами або до яких застосовані міжнародні санкції. Клієнту про такі дії повідомляється лише у разі його письмового запиту, що з позиції Європейського суду з прав людини є порушенням прав людини.

У США передбачено механізм попередження особи, проти якої планується ввести санкції, та надано можливість заперечити проти такого звинувачення або викласти свої доводи щодо зменшення суми штрафу. Окрім цивільно-правової відповідальності, передбачено можливість притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які умисно здійснюють порушення санкційного режиму, вчиняють спроби його порушити, вступають у змову, допомагають або підбурюють до цього. За подібні дії винній особі (фізичній або юридичній) може бути призначено покарання у вигляді штрафу на суму, що не перевищує

1 млн доларів США, а якщо це фізична особа – позбавлення волі на строк до 20 років (у тому числі з можливістю одночасного застосування штрафу) [11].

Законодавство України не містить норм щодо відповідальності за порушення режиму санкцій. Таку норму навіть не передбачено в зазначеному Законі України «Про санкції» та відповідних кодексах. Це також нівелює можливий позитивний ефект від цих примусових заходів.

Висновки. Узагальнюючи, убачаємо за необхідне внести певні пропозиції.

1. Прийняти окремий закон про порядок застосування міжнародних санкцій. Наразі щодо виконання Резолюцій РБ ООН про санкції Кабінет міністрів України видає постанову, яка вноситься на розгляд Ради національної безпеки і оборони України, а рішення РНБО вводиться в дію Указом Президента України. Тобто система дуже заплутана і викликає питання щодо доцільності наділення РНБО такими широкими повноваженнями. Крім того, певні заходи, такі як денонсація або розірвання договору, вимагають рішення Верховної Ради України, а переважна замкнутість механізму накладання та реалізації санкцій на виконавчій гілці влади може створювати небезпеку порушення принципу незалежності всіх гілок влади.

2. Внести відповідні зміни до Закону України «Про санкції»:

– замінити назву на «Про контрзаходи» або «Про індивідуальні санкції», або «Про автономні санкції»;

– вилучити з ч. 2 ст. 1 та ч. 3 ст. 3 слова «суб'єкти, які здійснюють терористичну діяльність», оскільки для цього передбачено кримінальну відповідальність.

3. З метою ефективного застосування примусових заходів необхідно чітко визначити механізм та умови застосування контрзаходів з обов'язковим попередженням суб'єктів відповідальності (як, наприклад, у США). Нині в разі певних економічних санкцій фінансові установи інформують клієнта про санкції щодо нього лише після його письмового звернення, що призводить до порушення прав клієнта.

4. Перелік суб'єктів до яких застосовуються санкції, слід конкретизувати та деталізувати, щоб чітко встановити випадки їхнього застосування до власних громадян.

5. У частині визначення органу, відповідального за моніторинг виконання рішень про санкції, необхідно врахувати два моменти. По-перше, Закон України «Про Раду національної безпеки і оборони України» (п. 2 ст. 4) передбачає, що саме РНБО «координує виконання прийнятих Радою національної безпеки і оборони України рішень, введених в дію указами Президента України, і здійснює поточний контроль діяльності органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони, подає Президентові України відповідні висновки та пропозиції». По-друге, оскільки саме РНБО приймає рішення стосовно санкцій, то й контролювати їх виконання повинна вона.

Унаслідок аналізу зарубіжного досвіду з'ясовано, що санкції координуються відповідальними структурами в системі Міністерства закордонних справ, що є логічним з точки зору міжнародних санкцій, передбачених міжнародними організаціями.

Щодо індивідуальних контрзаходів, то контроль за їх виконанням здійснюють профільні міністерства. Тут можна провести аналогію з наявністю комітетів щодо кожного режиму санкцій у РБ ООН.

6. Окреме питання виникає щодо процедури притягнення осіб, винних у порушенні санкцій, до відповідальності. Права на справедливий суд та на захист ніхто не спростує, тому притягнення до відповідальності є можливим лише на підставі рішення суду, для чого правоохоронними органами має бути проведена певна діяльність, до того ж відповідні норми повинні бути прописані в кодексах. Притягнути особу лише за порушення режиму санкцій неможливо, оскільки немає відповідної статті. У Законі України «Про санкції» відповідальність за його порушення також не визначено, як це передбачено в законодавстві Швеції та Австралії.

Список використаних джерел

1. Малишева Ю. В. Цілеспрямовані санкції та їх застосування Радою безпеки ООН : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11 / Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 2016. 253 с.
2. Василенко В. А. Международно-правовые санкции. К. : Издательское объединение «Вища школа», 1982. 230 с.
3. Лукашук И. И. Право международной ответственности. М. : Волтерс Клувер, 2004. 544 с.
4. Кононова К. О. Санкционные резолюции Совета Безопасности ООН и их имплементация в национальных правовых системах государств-членов. М. : Волтерс Клувер, 2010. 288 с.
5. Доклад Генерального Секретаря о работе Организации «Повестка дня для мира» A/47/277 от 02 июля 1992 г. URL: http://www.un.org/ru/siteindex/agenda_forpeace.pdf (дата звернення: 28.10.2021).
6. Про санкції : Закон України від 14 серпня 2014 року № 1644-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text> (дата звернення: 28.10.2021).
7. Резолюция Генеральной Ассамблеи ООН A/RES/51/242 от 26 сентября 1997 г. URL: <https://undocs.org/pdf?symbol=ru/A/RES/51/242> (дата звернення: 28.10.2021).
8. Резолюция Генеральной Ассамблеи ООН A/RES/56/83 «Ответственность государств за международно-противоправные деяния» от 12 декабря 2001 г. URL: <https://docs.cntd.ru/document/901941379> (дата звернення: 28.10.2021).
9. Санкции Совета Безопасности. URL: <https://www.un.org/securitycouncil/ru/sanctions/information> (дата звернення: 28.10.2021).
10. Застосування міжнародних санкцій: австралійський і шведський підходи. 2021. URL: <https://uba.ua/ukr/news/8268/> (дата звернення: 28.10.2021).
11. Божко І. Економічна зброя масового знищення: відповідальність за порушення санкцій США. Юридична газета on-line. 18 березня 2019 р. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/zovnishnoekonomichna-diyalnist/ekonomichna-zbroya-masovogo-znishchennya-vidpovidalnist-za-porushennya-sankciy-ssha.html> (дата звернення: 28.10.2021).

References

1. Malysheva, Yu. V. (2016). Tsilespryamovani sanktsii ta yikh zastosuvannia Radoiu bezpeky OON [Targeted sanctions and their application by the UN Security Council] : dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.11 / Instytut derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho. Kyiv. 253 s. [in Ukrainian].
2. Vasilenko, V. A. (1982). Mezhdunarodno-pravovye sankcii [International legal sanctions]. K. : Izdatel'skoe ob"edinenie «Vishcha shkola». 230 s. [in Russian].
3. Lukashuk, I. I. (2004). Pravo mezhdunarodnoj otvetstvennosti [The law of international responsibility]. M. : Volters Kluver. 544 s. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14> (data zvernennia: 28.10.2021) [in Russian].
4. Kononova, K. O. (2010). Sankcionnye rezolyucii Soveta Bezopasnosti OON i ih implementaciya v nacional'nyh pravovyh sistemah gosudarstv-chlenov [Sanctions Resolutions of the UN Security Council and Their Implementation in the National Legal Systems of the Member States]. M.: Volters Kluver. 288 s. [in Russian].
5. Doklad General'nogo Sekretarya o rabote Organizacii «Povestka dnya dlya mira» A/47/277 ot 02 iyulya 1992 g. [Report of the Secretary General on the work of the Agenda for Peace Organization A / 47/277 dated 02 July 1992]. URL: http://www.un.org/ru/siteindex/agenda_forpeace.pdf (data zvernennia: 28.10.2021) [in Russian].
6. Pro sanktsii [On sanctions] : Zakon Ukrainy vid 14 serpnia 2014 roku № 1644-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text> (data zvernennia: 28.10.2021) [in Ukrainian].
7. Rezolyuciya General'noj Assamblei OON A/RES/51/242 ot 26 sentyabrya 1997 g. [UN General Assembly Resolution A/RES/51/242 of September 26, 1997]. URL: <https://undocs.org/pdf?symbol=ru/A/RES/51/242> (data zvernennia: 28.10.2021) [in Russian].
8. Rezolyuciya General'noj Assamblei OON A/RES/56/83 «Otvettstvennost' gosudarstv za mezhdunarodno-protivopravnye deyaniya» 12 dekabrya 2001 g. [UN General Assembly Resolution A/RES/56/83 "Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts" 12 December 2001]. URL: <https://docs.cntd.ru/document/901941379> (data zvernennia: 28.10.2021) [in Russian].
9. Sankcii Soveta Bezopasnosti [Security Council sanctions]. URL: <https://www.un.org/securitycouncil/ru/sanctions/information> (data zvernennia: 28.10.2021) [in Russian].
10. Zastosuvannia mizhnarodnykh sanktsii: avstraliiskiy i shvedskiy pidkhody. 2021 [Application of international sanctions: Australian and Swedish approaches, 2021]. URL: <https://uba.ua/ukr/news/8268/> (data zvernennia: 28.10.2021) [in Ukrainian].
11. Bozhko I. (2019). Ekonomichna zbroia masovoho znyschennia: vidpovidalnist za porushennia sanktsii SShA. Yurydychna hazeta on-line. 18 bereznia 2019 r. [Economic weapons of mass destruction: sanctions of the USA. Legal newspaper on-line. 18 March 2019].

responsibility for violating US sanctions. *Yuridichna Gazeta on-line*. March 18, 2019]. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/zovnishnoekonomichna-diyalnist/ekonomichna-zbroya-masovogo-znishchennya-vidpovidalnist-za-porushennya-sankciy-ssha.html> (data zvernennia: 28.10.2021) [in Ukrainian].

Khobbi Yuliya,

PhD in Law, Associate Professor

(Donetsk State University of Internal Affairs, Mariupol)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7431-8607>

PROBLEMS OF LEGISLATIVE REGULATION OF SANCTIONS IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF INTERNATIONAL EXPERIENCE

The article examines the problems of determining the nature and types of international sanctions and their relationship with countermeasures. The term "coercive measures" covers both "sanctions" and "countermeasures", although these concepts are not equivalent. By their nature, sanctions are not a form of international responsibility, but a means of its implementation, as the goal is not to punish, but to restore violated rights. It has been established that sanctions refer to coercive measures that can be applied only by international organizations, and states can take countermeasures to protect and restore their violated rights. Coercive measures that can be used as sanctions or countermeasures are very similar and involve mostly means of economic and political influence. The main difference is in the scale of application and the subjects. Improper use of terms by representatives of states, which denote coercive measures applied to other states, leads to the substitution of concepts and negatively affects the legal regulation of their application. Based on the above and analysis of foreign experience in the legal regulation of sanctions, the following shortcomings of the Law of Ukraine "On Sanctions" were revealed: there is no clear mechanism for introducing international sanctions and national countermeasures, a system of effective monitoring of these sanctions and bringing to responsibility for their violation, a debatable circle of subjects, against which sanctions are imposed. In order to eliminate these shortcomings, it is proposed to legally differentiate between international legal sanctions applied by international organizations and autonomous countermeasures in response to violations of the rights and legitimate interests of the state. Taking this into account, an appropriate structure in the Ministry of Foreign Affairs should be established to monitor the implementation of sanctions decisions, as well as involve relevant ministries under the general supervision of the National Security and Defense Council of Ukraine. A separate problem is the procedure for bringing to justice those guilty of violating the sanctions. Responsibility for violating the sanctions regime is not provided either by the Law of Ukraine "On Sanctions" or by sectoral codes.

Key words: international legal sanctions; countermeasures; coercive measures; sanctions policy; types of sanctions.

Надіслано до редколегії 02.11.2021

Рекомендовано до публікації 08.11.2021